

Oponentský posudek

Disertační práce: Lucie Vlčková, Krajinomalba v Praze 1840-1890. Presentace krajinomalby a její reflexe na výstavách Krasoumné jednoty

Školitel: Prof. PhDr. Roman Prahel, CSc.

PhDr. Lucie Vlčková předložila k obhájení práci, která se tématem, metodou zpracování i vyvozenými analýzami a závěry v pozitivním slova smyslu vymyká obvyklým kritériím, podle kterých bývají disertace z oboru dějin umění hodnoceny. Situaci a vývoj krajinomalby v Praze v letech 1840-1890 se Lucie Vlčková rozhodla mapovat a hodnotit prostřednictvím velmi důkladného zpracování konkrétních dochovaných materiálů a pramenů – katalogů každoročních pražských výstav, pořádaných od roku 1840 Krasoumnou jednotou, výročních zpráv Společnosti vlasteneckých přátel umění, záznamů o prodeji děl z účetních knih a konečně vlastních uměleckých děl, nakoupených z těchto výstav pro Galerii žijících umělců Obrazárny společnosti vlasteneckých přátel umění a dnes spravovaných Národní galerií.

Heuristický výzkum by měl být samozřejmou součástí uměleckohistorického bádání, není však obvyklé, aby byl vyhodnocen prostřednictvím přísné exaktní metody, jejíž součástí jsou početné grafy a soupisové tabulky (nejvýznamnější přílohou práce je soupis autorů a jejich krajinářských děl, prezentovaných na výstavách, který je k dispozici badatelům rovněž v elektronické podobě: www.krajinomalba-v-praze-1840-1890.webnode.cz). Práce Lucie Vlčkové však zřetelně ukazuje velká pozitiva takového přístupu. Na místě, kde se dřívější práce, věnované otázce krajinomalby v 19. století v Čechách, spokojovaly s povšechnými konstatováními, předkládá Lucie Vlčková konkrétní důkazy a přesná data. Relevance zvolené metody je prezentovanými výsledky jednoznačně potvrzována a to i s ohledem na úskalí, na které autorka na několika místech upozorňuje, a kterým je obtížnost identifikace žánru krajinomalby v případě řady katalogových údajů a záznamů o prodeji z účetních knih.

Vymezení období, ve kterém Lucie Vlčková pozici krajinomalby na výročních výstavách Krasoumné jednoty sleduje, je zdůvodněno v úvodu práce: v roce 1840 se výstavy (pořádané od roku 1836) otevřely zahraničním umělcům a staly se po zbytek století nejvýznamnější českou přehlídkou zahraničního umění; horní hranice je zvolena takto proto, že po roce 1890 dochází ke stírání tradičních hranic mezi žánry, je obtížnější charakterizovat i žánr krajinomalby a navíc začíná umělecké prostředí Prahy nabízet více výstavních příležitostí a význam výročních výstav Krasoumné jednoty klesá.

Grafické znázornění zvolila Lucie Vlčková hned v úvodu pro vyjádření poměru vystavených děl celkem a krajinomaleb, pro vyznačení podílu krajinářů z jednotlivých evropských center, dále pro postižení poměru prodeje celkového a zaměřeného na krajinomalbu a poměru privátních a institucionálních (pro losování) nákupů děl krajinářů. Strukturální graf pak vyjádřil poměry prodeje krajinomalby podle provenience a zřetelně podtrhl dominanci mnichovského uměleckého centra téměř po celé sledované období – jeho reprezentanti v Praze nejen nejvíc vystavovali, ale také prodávali. Otázka provenience krajinomaleb, na výstavách prezentovaných, se stala pro autorku natolik klíčovou, že jí přispůsobila celkové členění publikace. Po obecném úvodu tak následují kapitoly, věnované pražské výstavní prezentaci krajinomalby mnichovské, düsseldorfské, vídeňské a pražské. Na úplný závěr je zařazena stať o francouzských impulsech, které nebyly vzhledem k nepatrné prezentaci francouzské krajinomalby v dané době příliš významné. Kapitoly o uměleckých centrech jsou doplněny tabulkami s pořadím početnosti zastoupení a prodejní úspěšnosti jednotlivých autorů krajinomaleb. Díla převážně ze sbírek Národní galerie, která autorka ztotožnila s obrazy, identifikovatelnými podle záznamů ve výstavních katalogích Krasoumné

jednoty, nebo v prodejních knihách, jsou v práci reprodukována opět s ohledem na jejich provenienci. Toto přehledné členění narušuje pouze několik exkurzů, zaměřených na dobově oblíbená témata v rámci žánru krajinomalby. Zde by se čtenáři mohlo zdát, že je svědkem zpochybnění jasné struktury, která byla pro práci autorkou zvolená. Vždyť přiřazení alpské tematiky k mnichovskému a severské krajiny k düsseldorfskému krajinářskému centru nerespektuje skutečnost, že dané motivy byly oblíbenou součástí repertoáru evropských krajinářů bez ohledu na jejich původ, či místní příslušnost. Navíc by bylo možné poukázat na fakt, že podobných specifických „podtémat“ zahrnovala krajinomalba celou řadu, a že by pro označení ikonografických preferencí jednotlivých center bylo třeba zmínit a zpracovat další z nich. Po přečtení části práce, kterou Lucie Vlčková věnovala prezentaci pražské krajinomalby na výstavách Krasoumné jednoty, však čtenář pochopí, že i tematické exkurzy, podobně jako způsob zpracování kapitol o uměleckých centrech, byly voleny s ohledem na promyšlený cíl autorčiny práce: plastický obraz podnětů, kterými účast evropských krajinářů na výstavách Krasoumné jednoty spoluformovala vývoj krajinomalby v daném období v Čechách, a kterými se zasloužila o změnu vnímání tohoto dříve podceňovaného žánru kritikou i publikem. Lucii Vlčkové se tak ze zpracování archivního materiálu podařilo vytěžit maximum, protože jej díky vynikající znalosti odborné literatury, dobových recenzí a kritických textů a především vlastního uměleckého materiálu dokázala doplnit o jasné a výstižné charakteristiky krajinářské tvorby jednotlivých uměleckých center a vyznačila jejich konkrétní vazby k českému prostředí. Přirozeným vyvrcholením celé práce a vlastně jakousi syntézou nashromážděných faktů je tak kapitola Pražská krajinomalba a její prezentace na výstavách Krasoumné jednoty a její rozvedení v exkurzu, věnovaném motivu „České krajiny“.

Panorama krajinářské tvorby v Čechách je o to věrohodnější, že zvolené téma i metoda, kterou je zpracováno, umožňují zasadit tvorbu již dříve oceňovaných a vyzdihovaných umělců do reálného dobového kontextu početné produkce méně významných, často však dobově nesmírně oblíbených evropských malířů.

Analýza preferencí kupujícího publika, autorkou navíc důsledně diferencovaného, přináší pro bádání o pozici krajinomalby v uměleckém prostředí Čech 19. století řadu dalších cenných poznatků a zajišťuje práci přesahy k problematice společenské a ekonomické. Přináší zároveň výmluvné svědectví o celé řadě zajímavých rozporů mezi názory dobové kritiky a vkusem kupujícího publika.

Předložená práce tedy jde mnohem dále, než řada předcházejících pojednání o krajinomalbě v Čechách 19. století, navíc však znamená velký přínos i v obecnější rovině metodologických možností, které má současná umělecká historie k dispozici. Ozřejmuje totiž, že je důležité nerezignovat na pracný heuristický průzkum, neboť je-li autor vybaven schopnostmi a znalostmi, které mu dovolí zasadit získaná data do velkoryse načrtnutých evropských a domácích souvislostí, vznikne mimořádně živý obraz, sdělnější než atraktivní teorie velkoryse klenuté ne vždy spolehlivými nástroji některých dnes populárních metod.

V Praze dne 26.4.2011

PhDr. Marie Rakušanová, Ph.D.